

UDC 930.85 (4-12)

YU ISSN 0350-7653

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS

INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

BALCANICA

ANNUAIRE DE L'INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

XXIX

Redacteur

NIKOLA TASIC

Directeur de l'Institut des Etudes balkaniques

Secetaire

ALEKSANDAR PALAVESTRA

Membres de la Redaction

MILUTIN GARASANIN, MIJKA IVIC, C'EDOMIR POPOV,

ANTHONY-EMIL TACHIAOS (Thessalonique),

DIMITRIJE DJORDJEVIC (Santa Barbara), DRAGOSLAV ANTONIJEVIC,

VESELIN DJUREVIC, MIODRAG STOJANOVIC

BELGRADE

1998

www.balcanica.rs

др Јоанис Пападријанос, представио се широкој читалачкој публици својим прилогом под насловом „Поборници Риге Велестинца у српском граду Земуну“. Реч је о краћем тексту, насталом након истраживања у земуномском архиву, у коме нам аутор износи нова сазнања о четворици угледних Грка (Јоанису Турунијасу, учитељу, и Сими Милутиновићу Сарајлији; Георгиосу Атанасиосу, оснивачу грчке школе у Земуну; Георгиосу Афкседиодису, учитељу у грчкој школи; Николаосу Филакосу, трговцу) излажући укратко њихов живот и рад у оквиру земушке грчке заједнице. Наш угледни историчар, академик Чедомир Попов, има свој прилог у књизи чији је наслов „Српска национална мисао у време појаве Риге од Фере“. То је својеврсна кратка и садржајна анализа националног сазревања код Срба на прелазу између два века (XVII-XIX), али и посебан пресек свих најважнијих историјских околности, у оквиру такозваног источног питања, које су условљавале то сазревање.

Књига је израђена у тврдом повезу, са златотиском; на корицама се налази Ригин потпис а, као мото, провлачи се његова мисао „Ко слободно мисли, добро просуђује“. У књизи је и шест црно-белих фотографија са свечаности поводом постављења спомен-плоче Риги на Небојшиној кули, 26.07.1998, затим две са прославе поводом дана проглашења грчког устанка (25.03.1998) као и три фотографије наших књижевника и историчара: Иве Андрића, Душана Пантелића и Светомира Николајевића. Ту су још и две гравире: једна на којој је приказан Рига Велестинац и друга Београда из 1736. године.

Уз неизмерну захвалност, пре свега, приређивачу, свим сарадницима и ауторима, грчком Министарству за штампу као и Прес-бируу Амбасаде Грчке у Београду, остаје нам искрена нада да ћемо се и убудуће сусретати са неком од сличних књига посвећених другим знаменитим Балканцима који су обележили својим радом и активношћу прохујале векове и минуле године.

Предраг Муџавић

ДУХОВНЕ ВЕЗЕ ГРКА И ГРЧКЕ СА БАЛКАНСКИМ НАРОДИМА

Инститит за педагошка истраживања, Комотини 1999

У организацији Института за педагошка истраживања и Демокритовог универзитета Тракије из Комотинија одржан је први свебалкански научни скуп са темом *Духовне везе Грка и Грчке и балканских народа (XVIII-XIX век)*, од 30. X до 1. XI 1998. године. Позиву се одазвало 20 референата из Грчке, Бугарске, Румуније, Хрватске и Југославије док се пријављени учесници из Албаније, Турске и Македоније нису појавили.

У водне реферате поднели су проф. др Марија Нистазопулу – Пелекиду (*Духовни уједињај хеленизма на балканске*

народе за време њуркократије – олимпијски преглед) и проф. др Кирил Топалов (*Везе бугарске књижевности XIX и XX века са античком грчком традицијом*).

У наставку рада скупа, према програму, прочитана су следећа саопштења: *Грци и Грчка у Српском књижевном гласнику (1901-1914)* (Јованка Ђорђевић Јовановић), *Грчки језик и грчки уџбеници у српским школама у XIX веку* (Мирољуб Манојловић), *Духовне везе Грка и Срба: заједничко њавославно наслеђе* (Атанасиос Ангелопулос), *Два источномакедонска њросветијшеља у Бугарској на крају XIX века: Јанис Симеонидис из*

Неврокойина и Емануил Васкидис из Меленикиона (Јанис Бакас), Одјек Теолошке Школе са Халкидикија у Буџарској на примеру Марка Балабинова и Неофиџа Рилског (Стафис Кекридис), Ушницај ѓрчке кулџуре на духовни ѓреџород Буџара у ново и новије време (Агоп Гарабедјан), Грци учииџели у Албанији у ХХ веку (Елефтерија Манда), Реџорска ѓтрадиција у ѓрекодунавским кнежевинама и ѓрчки мислиоци (Атанасија Гликофриди Леодсини). Дело Дим. Дарвариса на славеносрџском језику и миџроџолиџи Сџефан Сџтраџимировиџ (Георгиос Кјутуцакас), Релиџијски елементи у џословицама балканских народа (Манолис Варвунис), Тракија на карти и Риџе Велесџинца – једно исиџоријско-џеоџрафско џореџење (Евангелос Димитријадис и Георгиос Цоцос), Криџанин Неофиџ I – миџроџолиџи уџаровлашки (Михај Џишау), Грчко-хрватске духовне везе (ХVIIII–ХLХ век (Весна Цвјетковиџ Курелец), Неџбјављени рукоџиси и кулџурна џнова у јуџоисџочне Евроџе (ХVIIII–ХLХ век) (Ана Табаки), Присусџво Дионисија Соломона у буџарској кулџури (Саџа Велкова) и Ушницај ѓрчког џобразовања на Буџаре – од средине ХLХ века и даље (Атанасиос Каратанасис).

Закључено је да су садржајна предавања показала да је добро изабрана тема, да су се многи одговори чули и да се многи тек очекују који би се могли чути на следећем састанку балканолога. Чињеница је да је постојало и постоји прожимање хеленске културе и суседних балканских култура. Овог пута су те повезаности посматране са књижевно-историјског гледишта, а могле би се пратити и кроз етнологију, уметност и позориште.

Према џбећању џрганизатора господина Александроса Казанциса, директора Института за педагошка истраживања и проф. др Јаниса Пападријаноса, професора балканологије на Демокритовом

универзитету, до новог сусрета балканолога дошло је 17. и 18. септембра 1999. године. На овом састанку је припреман будући научни скуп. Предложено је, између осталог, да скуп буде посвећен двехиљадитој години хришћанства и да акценат скупа буде на византијском наслеђу у балканским земљама. Затим су као занимљиве теме предложене: Грчка у страним путописима, Историја, историцизам и псеудоисторицизам, Фанариоти из Босне итд. Остало је да џрганизатор одлучи о теми будућег скупа.

Према плану предузимљивих домаћина, Комотини ће тек дочекивати балканологе. Наиме, господин Казанцис је џбавестио присутне о својој идеји да се у Комотинију џснује Центар за балканолошке студије. Предлог је наишао на џпште џдобравање и велику подршку.

Овом приликом представљен је зборник радова са прошлогодишњег скупа: *Οι πνευματικές σχέσεις του Ελληνισμού με τους βαλκανικούς λαούς* (18ος – 20ος αι.), *Α΄ Διαβαλκανικό συνέδριο, Εταιρεία Παιδαγωγικών Επιστημών, Κομοτηνή 1999*, 288. Штампано је џсамнаест радова према редџседу програма скупа, углавном измењених наслова, на грчком или двојезично. У уводном предавању професорке Јањинског универзитета, *Μαρία Νυσταζοπούλου – Πελεκίδου, Πνευματικές επιδράσεις του Έλληνισμού στους βαλκανικούς λαούς κατά την τουρκοκρατία* (стр. 27–36), изнет је исцрпан аналитички преглед утџицаја хеленизма на балканске народе за време туркокраџије. Ширење хеленизма код више балканских народа разматра се упоредо у чланцима: *Αναστασία Γλυκοφρύδη – Λεοντσίνη, Η παράδοση της ρητορικής στις παραδουνάβιες ηγεμονίες και οι Έλληνες διανοούμενοι* (стр. 115–128), *Μανόλης Γ. Βαρβούνης, Παραδοσιακή θρησκευτική συμπεριφορά και παρομιχικός λόγος στους βαλκανικούς λαούς* (стр. 137–148), *Ενάγγελος Δημητριά-*

δης – Γεώργιος Τσότσος, *Η Θράκη στη Χάρτα του Ρήγα Βελεστινλή: μια ιστορικογεωγραφική προσέγγιση* (стр. 155-175 + 3 карте), Άννα Ταμπάκη, *Ανέκδοτα χειρόγραφα κείμενα και πολιτισμική ανανέωση στον χώρο της Νοτιο-Ανατολικής Ευρώπης (18ος-αρχ. 19ος αι.)* (стр. 199-210) и Адέλα Ισμερλιάδου, *Η συμβολή της ελληνικής παιδείας στην Βουλγαρική και Αλβανική διανόηση* (стр. 129-136). Најбољне су студије о снажном хеленском утицају у Бугарској: Кίριλ Τοπάлоф, *Η σχέση της Βουλγαρικής λογοτεχνίας του XIX και XX αιώνα με την αρχαία ελληνική παράδοση* (стр. 37-42). Ιωάννης Θ. Μπάκας, *Ο εκ Τερλιζίου του Νευροκοπίου Ιωάννης Συμεωνίδης, μοναχός και λόγιος στη Βουλγαρία των αρχών του 19ου αιώνα* (стр. 81-89), Ευάγγελος Κασιμέρης, *Εμμανουήλ Κ. Βασκίνοβιτς ή Βασκίδης, (1795-1875)* (стр. 91-94), Στάθης Κερκίδης, *Η ακτιβολία της Θεολογικής Σχολής της Χάλκης στη Βουλγαρία: Οι περιπτώσεις του Μάρκο Μβαλαμπάνωφ και Δαμασκήνου Ρίλσκι* (стр. 95-101), Αγκόπ Καραμπετιάν, *Η επίδραση του ελληνικού πολιτισμού στην πνευματική αναγέννηση των Βουλγάρων κατά το Α΄ μισό του 19ου αι.)* (стр. 105-108), Αθανάσιος Καραθανάσης, *Άποψεις για τον χαρακτήρα των Ελληνοβουλγαρικών πολιτισμικών σχέσεων κατά το Β΄ μισό του 19ου αιώνα (βίβλια, σχολεία, λόγοι)* (стр. 211-216) и Σάνια Βέλκοβα, *Η παρουσία του Διονυσίου Σολωμού στα βουλγαρικά πολιτιστικά δεδομένα* (стр. 217-221).

О учењу грчког језика у школама и уџбеницима грчког језика у Србији XIX века драгоцене податке износи Миролуб Манојловић. *Le Grec et les manuels de grecs aux écoles serbes du XIXe siècle = Η ελληνική γλώσσα και τα ελληνικά βιβλία στα серβικά σχολεία στον 19. αιώνα* (стр. 65-79), док о ширењу хеленизма преко водећег српског књижевног часописа са почетка XX века говори Јованка Ђорђевић Јовановић, *Грци и Грчка у Српском књижевном ђласнику (1901-1914) = Ο Ελληνισμός στο περιοδικό Σερβικός Λογοτεχνικός Αγγελιοφόρος (1901-1914)* (стр. 45-63). О присутној и покретачкој хеленској мисли у Хрватској сведочи Вέсна Тсвијетковић Кούρεлетс, *Οι Έλληνο-Κροατικές πνευματικές σχέσεις (18ος-20ος αιώνας)* (стр. 185-193). О грчком утицају на Албанију може се сазнати из рада Еλευθερία Μαντά - Παπαδοπούλου, *Εικόνα της Ελλάδας στα Αλβανικά σχολικά εγχειρίδια ιστορίας* (стр. 109-114). О значају Неофита I Крићанина у Румунији сазнаје се из рада Μιχάι Τσιπάου, *Νεόφυτος Α΄ Ο Κρητικός Μητροπολίτης ουγγροβλαχίας* (стр. 179-184).

У зборнику је забележен целокупан рад скупа: поздравне речи званичника, дискусије које су пратиле саопштења, фотографије, као и новински чланци о скупу.

Овај садржајно богат зборник наћи ће место у балканологији и умногоне допринети утврђивању заједничког елемента хеленског утицаја на културу народа Балкана.

Јованка Ђорђевић Јовановић